

גליון נושא:

בס"ד, יום ג' פרשת אחרי קדושים ו' אייר
תשע"ז מסכת גיטין דף ב:

דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות, לעורר לב
המעייין, ואין לסמוך על הדברים הלכה למעשה.

הכשר על ידי מצלמה'

פנינים

עין רואה...

במערכות הכשרות נכנס מאוד הנושא של מצלמות. בשמיטה היבול נכרי מגיע משטח הערבים מעבר לגדר הבטחונית, בלשכת בד"ץ העד"ח מרגישים ממש כמו במודיעין, כאשר המצלמות בשטח מצילות את המצב, עם מידע עדכני 'און ליין', בסיוע רחפנים, בלוני תצפית, משקפות לראית לילה, תוכנת מיפוי מיוחדת לחלקות קרקע, ועוד אמצעים משוכללים.

במאפית 'מצות אירנשטיין', יש מצלמות בכל שטח המאפיה ויש גישה למפקחי הכשרות של העדה החרדית לעקוב בזמן אמת אחרי כל אשר נעשה (צ.ג.).

בהרבה מסעדות בהשגחת הרב רובין יש מצלמות מעקב עם אפשרות לשליטה מרחוק, וזה בנוסף להשגחה שהמשגיח נכנס ויוצא.

בימים האחרונים הודיעו ברבנות הראשית, על שדרוג מערכת הכשרות, ויוצב תנאי לכל מקבלי תעודות כשרות שצריך לספק מערכת צילום שיוכלו לפקח עליהם און ליין ממשרדי הרבנות.

גורמי כשרות מציינים שהתועלת במערכת הצילום כפולה ומכופלת, כי המפקח יכול לבדוק ולעקוב בכל רגע נתון אחר מעשה העובדים, כאשר הוא רואה ואינו נראה. ❖

עד אחד נאמן באיסורין

מקור הנאמנות: מבואר בגמ' (גיטין דף ב:) 'עד אחד נאמן באיסורין'. והיינו כשלא איתחזק איסורא, או איתחזק ובידו לתקן כמו טבל ושחיטה. ומסתפקת הגמ' (יבמות דף פח.) האם נאמן גם באיתחזק ולא בידו.

כאן במסכת גיטין פירש רש"י (ד"ה ומשני) שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד מישראל, על הפרשת תרומה ועל השחיטה ועל ניקור הגיד והחלב. ונחלקו התוס' (ד"ה עד אחד) וכתבו שהמקור הוא מנדה דדרשינן (כתובות עב.) וספירה לה (ויקרא טו כח) לעצמה.

ובחולין (דף י: ד"ה עד) פירש רש"י דכל יחיד ויחיד האמינתו תורה דכתיב וְזָבַחַת מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ (דברים יב כא), וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבְּקָר (ויקרא א' ה'), ואכלי כהנים על ידו ולא הזקיקו להעמיד עדים בדבר. כלומר, מכך שנאמן על השחיטה, מכאן המקור שנאמן גם להפרשת תרומה וניקור הגיד והחלב.

וביבמות (דף פח. ד"ה ואמר) פירש רש"י והא ודאי פשיטא לן דסמכינן עליה כל זמן שלא נחשד, דאי לאו הכי אין לך אדם אוכל משל חבירו ואין לך אדם סומך על בני ביתו. וכן מפרש הריטב"א שאם אי אתה אומר כן, אין לך אדם מתאכסן אצל חבירו כדאיתא בירושלמי.

1. ראיה באמצעים טכנולוגיים

ראיה ממש: הגמ' מדברת כאשר העד ראה בעצמו, ויש לדון מה הדין כאשר העד לא ראה בעיניו, אלא ראיה באמצעי טכנולוגי - מצלמה, עין אלקטרונית, מסך של מצלמת וידאו, סרט צילום, (כמובן, באופן שברור על פי מומחים ידועים, שאין חשש זיוף) האם זה נחשב ראיה לצורך עדות באיסורין או לא.

השאלה מצויה במישורים רבים, ונפרט את חלקם; כלפי סילוק חשש חלב עכו"ם, מעקב על יניקת הפרות ברפתות

בשבת, שהיין אינו יין נסך כי הגוי לא נגע ביין, מעקב בשמיטה שאכן מדובר ביבול נכרי ולא באיסורי ספיחין, בשר שנתעלם מן העין. [שאלה דומה מצינו כלפי יחוד, האם מצלמה בחדר יוצרת מירתת כמו אדם, כאשר ידוע לכל שיש כאן מצלמה שאינה בשליטת השוהים, האם זה מציל מאיסור יחוד].

בירור ולא עדות: לכאורה חלוק בזה עדות של שני עדים לעד אחד באיסורין, בעדות שני עדים צריך ראיה ממש, והוכחה חיצונית לא מועילה. אבל כלפי עד אחד נאמן באיסורין מספיק גם הוכחה חיצונית.

מכתב 1: בוועדת מהדרין סומכים (בין השאר) על מכתב הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל אל הרב זאב ויטמן רב תנובה, ולתלמידו המובהק הגר"ר יעקב מאיר שטרן שליט"א חבר ועדת מהדרין מתאריך כ"ח אדר שני תשס"ג (הובא בקובץ 'נתיב החלב') שניתן לסמוך על הראיה באמצעות המצלמות לענין השגחה שיחשב כחלב ישראל. אלא שבניגוד לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל שהתיר לסמוך על מצלמות לבד, החמיר הרב ואזנר והתנה שלא יסמכו רק על המצלמות, אלא שבנוסף המשגיחים יבקרו מפעם לפעם, לפחות עשרים פעמים בשנה. בוועדת מהדרין מציינים, שבפועל הם מגיעים ליותר מפני שנים וחצי ביקורים מאשר נדרש!

מכתב 2: בוועדת מהדרין מציינים למכתב נוסף של הרב ואזנר בתאריך הקודם למכתב הנ"ל בו מאשר את הפיקוח של 'ועדת מהדרין' באמצעות המצלמות. והוסיף בכתב ידו; הסכמתי לזה, בצירוף דין הש"ס ושו"ע יו"ד, שמהני יוצא ונכנס, וקבענו עשרים פעם יוצא ונכנס לכל הפחות. והי רצון שלא יצא מכשול מתחת ידיכם.

מכתב 3: גורמים בכירים ב'העדה החרדית' (א.ח.ש.) קובעים, שלא שייך להתיר על סמך מכתבו של הרב ואזנר, מכיון שחזר בו בפירוש כעבור עשר שנים. כאשר הגר"ר משה שאול קליין שליט"א דומ"ץ בבד"ץ הגר"ש הלוי ואזנר, ורב שכונת אור החיים – חיבר ספר שלם שאילת משה על הנושא של דיני חלב עכו"ם והמסתעף, קיבל מכתב הסכמה נלהב מרבו המובהק הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל.

בשולי ההסכמה, כתב הגר"ש ואזנר זצ"ל בתאריך אייר תשע"ג בזה הלשון - אשר הביא בספרו בענין המצלמות ברפתות שהנהיגו בזמננו להיות בגדר יוצא ונכנס אי מהני הן אמת שזה כמה שנים הסכמתי לשעת הצורך לדעת הרבנים המתירים בתנאי ובצירוף שבנוסף למצלמה יהיה ישראל יוצא ונכנס מזמן לזמן ולא לסמוך רק על המצלמה. אמנם במציאות כהיום נשתכלל הטעכניק, והמומחים במכשירים אלו יכולים לשנות את הנתונים, אם כן מה הועילו חכמים בתקנתם, וגם יכול להביא למכשולים על כן דעת תורה נוטה בודאי שאי אפשר לסמוך על המצלמות גם בתנאי הנ"ל, ובעיני ישראל רואהו או יכול לראותו כמבואר בשו"ע, והדברים פשוטים. עכ"ל המכתב.

מכתב 4: בתאריך ג' בתמוז תשע"ז חזר הגר"ר משה שאול קליין – יש טוענים שיש מצלמות משוכללות שאין אפשרות לזייפם האם יש להתיר להשתמש בהם, או שאין לחלק בזה? והשיב הגר"ש ואזנר בכתב ידו; בדבר כזה שנוגע לקדושת אכילת כלל ישראל - דעת תורה יותר שאין לחלק בין המצלמות - והמהודר לסמוך על השגחה כדין המבואר בשו"ע. ❖

שהרי פרשת כללי דיני עדות לא נאמרו בעד אחד, ולכן לא צריך הגדה בפני בית דין, דרישות וחקירות, עדות שאתה יכול להזימה, אין הזמה, אין עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. וכן נאמן גם בעל דבר, קרוב, עד פסול, ואשה (ידוע מה שציין הגר"ח מבריסק למה שכתב בשו"ת 'דברי אמת' סימן א' שלא בכל דבר אשה נאמנת באיסורין) וכל מקור הנאמנות הוא מנדה הקרובה לבעלה, ובני ביתו של אדם שנאמנים עליו. ולכן מסתבר שגם כלפי ראייה, רק בעדות נפשות וממון, צריך ראייה ממש, אבל בעד אחד אין חיוב של ראייה, אלא בירור ומספיק לכך גם מצלמה.

2. פולמוס המצלמות ברפתות

רקע: כיום, ברוב הרפתות גויים תאילנדים חולבים את הפרות, בחלק גדול מהם בעל הבית היהודי אפילו לא נכנס לרפת בזמן החליבה, כי אין לו צורך. הגויים כבר רגילים במלאכתם, וגם במקרה של תקלה הם יודעים בדיוק מה צריך לעשות. בזמננו 'שוק המהדרין' צורך כמויות בלתי נתפסות של מוצרי חלב כשרים, החלב מרפתות של שומרי תורה ומצוות מועט מאוד, ובהכרח חייבים לקחת חלב מכל הרפתות הפזורות בכל קצווי הארץ בקיבוצים ובישובים נידחים, שאינם בבעלות של שומרי תורה ומצוות, ויש קושי גדול לשלוח לשם משגיחים על בסיס קבוע.

הבעיה מתעצמת בשבתות ובחגים שעל פי ההלכה מותר לחלוב את הבהמות בשבת על ידי גוי אולם צריך ישראל עומד על גביו בשעת החליבה כדי להכשיר חלב זה, ולא שייך להביא משגיח לכל השבת בשביל רפת של מספר בהמות קטן. כבר לפני הרבה שנים הכניסו מצלמות וידיאו במעגל סגור בכל שטח הרפתות, ויש למערכת הכשרות גישה בטוחה ועצמאית, ומכח זה רוצים להחשיבו כחלב ישראל, ויש לברר מה השיטות בזה!?

הויכוח בין 'וועדי הכשרות'

3. האוסרים

העדה החרדית: לדעת ועד הכשרות שעל ידי בד"ץ העדה החרדית ירושלים, כמבואר בשו"ת תשובות והנהגות (חלק ה' סימן רנה), וכך מובא בשם הגרי"ט וייס שליט"א גאב"ד העדה החרדית, וכן סבורים בהשגחת הגרמ"ל לנדא בני ברק (כפי שביאר באריכות בדרשה מיוחדת שבט תשע"ז), אם המשגיח ממעט להכנס לרפת בגלל המצלמות זה לא נחשב "נכנס ויוצא" הנדרש בהשגחה בחליבת עכו"ם, ולא מועיל מצלמות להחשיבו כישראל עומד על גביו, ויש לחלק בין חליבה שצריך שיהא ישראל עומד על גביו בפועל, ואין זה רק בירור מציאות שלא נתערב שם חלב טמא, כמו שחז"ל אסרו בישול עכו"ם כדי להתרחק מהגויים, אף כאשר אין בזה שום חשש איסור. ובזה לא מועיל מצלמות.

גם לדעת העדה החרדית כלפי שמיטה שם ודאי זה רק ענין של בירור האם אכן אינם פירות אסורים ובזה ודאי מועיל מצלמות לברר שאין כאן חפצא של איסור (ובסיוע אמצעים נוספים; כגון רחפנים, מעקבים, ואמצעי זיהוי), ורק בחלב שחייבו חז"ל שיהא ישראל עומד על גביו, בזה צריך דווקא ישראל ממש ולא מצלמות.

הרב לנדא: בהשגחת הג"ר משה יהודה לייב לנדא שליט"א מקפידים לרשום על מוצרי החלב 'בהשגחה מתחילת החליבה', והאריך לבאר את שיטתו בדרשה מיוחדת שנשא ביארצייט על אביו זצ"ל בתאריך כ"ז שבט תש"ע בו סיפר את השתלשלות הדברים, בהשגחה על 'שטראוס מהדרין' (במותגים; חלב יטבתה, שוקו יטבתה, יוגורטים, מעדנים).

בתוך הדברים אמר; הרי כולנו יכולים להבטיח שאין חלב טמא מעורב בחלב. אף אחד לא מעלה בדעתו שעירבבו כאן חלב טמא. אם כן מה יתנו לנו כאן מצלמות? הרי היו יכולים גם להימנע מהתקנת מצלמות ולתת את החלב למעבדה ולהוכיח האם יש כאן חלב טמא או לא?

אלא, יש כאן ענין רוחני, שחז"ל אסרו "חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו"! ובמקום שיהיה ישראל רואהו באים ואומרים יש מצלמות שרואות... האם יעלה על הדעת שבכל מצב שההלכה דורשת שיהיה 'ישראל עומד על גביו', נסתפק בהתקנת מצלמות? הרי המצלמות בשמיטה הוכיחו שאין בהם כל תועלת!

ואכן, ברפתות שתחת השגחת הרב לנדא, בעל הבית חייב להיות ברפת כל שעת החליבה. המשגיח בא בתחילת החליבה גם כדי לראות את הכלים, כדרישת ההלכה שיש לראות ולהשגיח שהכלים ריקים, וגם כדי לראות שבעל הבית היהודי נמצא ברפת בשעת החליבה. וכך חוזר לבדוק שוב, כדין 'נכנס ויוצא'.

בקובץ נזר התורה (תמוז תשע"א גליון כג) הביאו כמה דעות בעניין. שם הובא מכתב מהגר"מ לנדא ועוד רבנים שליט"א, שלמרות שניתן לסמוך על זה, בפרט במקומות ששותים חלב עכו"ם בכל אופן, ראוי שיראי שמים המקפידים על הידור בכשרות שלא יסמכו על זה. עיין קובץ אור ישראל (גליון סד) באריכות גדולה בירור כל השיטות.

4. המתירים

הרב רובין: בהשגחת הג"ר אברהם רובין שליט"א אב"ד רחובות, וכן בכשרות 'ועדת מהדרין' במחלבות תנובה, מקובל מזה שנים לסמוך על המצלמות, להחשיב את החלב כישראל עומד על גביו. וכפי שהסכים לכך הגרי"ש אלישיב זצ"ל שנחשב כישראל עומד על גביו, אם אחרי זה יסתכלו בוידאו ויתברר שהכל היה כדת, ומשום דאיכא מירתת (נתיב החלב קובץ ג' עמוד 29).

ועדת מהדרין: ועיין בקובץ נזר התורה (כסליו תשע"ב) שהובא מאמר של הרב ויטמן 'רב חברת תנובה' שכתב שכך הורה לו הגרי"ש אלישיב זצ"ל להקל. והוסיף, כי המציאות מוכיחה שניתן לרמות פחות כשיש מצלמות בקביעות מאשר משגיח ש"נכנס ויוצא". גם הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל הצטרף להתיר (ראה מסגרת), אך הגביל שיהא נכנס ויוצא לכל הפחות 20 פעם בשנה. הגר"מ גרוס שליט"א ראש ועדת מהדרין סיכם בשיעורו (הובא בקובץ נתיב החלב) את כל דיני המצלמות, וביניהם שצריכים לצלם את כל שטח הרפת בדגש על דודי המילוי. אם יש תקלה יותר מ-3 דקות בצילומים, לא יכנס החלב לתקן מהדרין כיון ש-3 דקות הוא שיעור הזמן שאפשר לערב חלב טריפה, ואף שאין מצוי ברפתות גמלים ובהמות טמאות, עדיין בהמות טריפות אחרי ניתוח מצויות לרוב (יש טוענים שזה יותר מאחד בשישים). במוצאי שבת יבדקו את הצילום של השבת לוודא שלא נחלב על ידי ישראל, ושלא חלבו פרות מנותחות שהם בחשש טריפה.

מומחי מחשב מפתחים תוכנה מיוחדת למעקב אחר כל פרה, עם תיעוד מלא מתי נחלבה ואיזה כמות חלב התקבל. תוכנה זו תסגור כמעט הרמטית את האפשרות לזיופים וחוסר ודאות. כך גם יש במושב

בעיה חמורה: מערכות הצילום ברפתות לצורך כשרות החלב, פעילות בשבתות ובמועדי ישראל, לודא שישראל לא עשה שום מלאכה, ושלא התערב חלב אסור בחלב המותר.

יש לעורר שלכאורה אסור לבעל הבית ישראל, לשהות תחת עין המצלמה בשבת, שהרי כל הצד להתיר מצלמות אבטחה בשבת (הובא בהרחבה בגיליון מספר 67 בעניין מצלמות אבטחה בשבת), הוא מכח הכלל של 'פסיק רישא דלא ניחא ליה', אבל כאן זה 'פסיק רישא דניחא ליה', שרק באמצעות מערכת הצילום המתעדת את כל מה שאירע במהלך השבת, יקבל את תעודת הכשרות המיוחלת.

בשלמא אם רק גויים מסתובבים ברפת אין בעיה, אבל אם ישראל נכנס לטווח המצלמה, בעל הבית, או משגיח שבא לפקח על כשרות החלב, לכאורה הוא נכשל באיסור כותב בשבת, ולפי זה יוצא שחייבים לעשות בשבת או רק משגיחים, או רק מצלמות, ואין אפשרות להחמיר את שניהם בו זמנית, ונמצא שאין כאן את הצירוף של הרב ואזנר שבנוסף למצלמות יהיה נכנס ויוצא, שהרי בשבתות אינו יכול להיות נכנס ויוצא, וצ"ע. ❖

יסודות ובעוד מקומות, רפת רובוטית המופעלת כולה ללא מגע יד אדם, בזה אין חשש חלב עכו"ם, ואין בעיה בשבת.

פיקוח ממשלתי: ידוע החידוש של הגר"מ פינשטיין זצ"ל שאם יש פיקוח ממשלתי שלא יערבו חלב אחר אין בעיה לשתות חלב עכו"ם שהרי ברור שלא יערבו בו חלב של גמל וכדומה, במיוחד כיום שאפשר לבדוק על פי מעבדה, ובוודאי לא יערבו שם חלב אחר.

אולם לדעת מומחי כשרות, כיום זה לא פותר את עיקר הבעיה, מכיון שעדיין יש סיכוי שהחלב שלנו (חלב ישראל) מורכב מאחוזים גבוהים של חלב מפרות טריפות, ועל פי חוק אין בעיה להכניס חלב מבהמה שעברה ניתוח, כאשר על פי דין היא נהיית טריפה! ורק הואיל ורוב הבהמות כשרות, כל דפריש מרובא פריש והמיעוט נחשב כמי שאינו קיים (ראה שו"ת רבי עקיבא איגר תניינא סימן קג), אבל במקום שאפשר לברר, שהישראל בעלים על המחלבה יש חובת ברור.

סיכום הגיליון:

5. דינים העולים

עד אחד נאמן באיסורין, אפילו אשה ואפילו עד פסול. ואין צריך ראיה ממש אלא מספיק הוכחה חיצונית ולכן מספיק ראיה במצלמה.

לענין חלב; נחלקו הפוסקים, ובעקבותם וועדי הכשרות, האם מועילה מצלמה להוציא מחשש חלב עכו"ם או לא. לדעת המחמירים - צריך דוקא ישראל עומד ורואה או יכול לראותו. לדעת המקילים - אדרבה מצלמה עדיף טפי מעומד ורואה, שהמשגיח רואה ואינו נראה, ויכול להסתכל בכל רגע נתון, ויכול לבדוק למפרע בשבתות ומועדים, לדעת הגרי"ש אלישיב מצלמה לבד מספיק. אולם לדעת הגר"ש ואזנר (קודם החזרה) צריך שבנוסף יהיה 'ישראל נכנס ויוצא' לפחות 20 פעמים בשנה.

לענין שמיטה; מכיון שהוא רק ברור המציאות, ואין דין של ישראל עומד ורואה, וכן במקרים הדומים לזה, מועיל מצלמות. ויש מפקקים ביעילות מערכות הצילום גם לגבי שמיטה. ❖

'עומק הפשט'

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 5047867@gmail.com

הנושא לשבוע הבא:

האם מותר לשמוע מוזיקה ביום חול? - גיטין דף ז.

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפו"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'. וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

הגיליון מוקדש
לרפואת
הפעוטה רבקה
בת ברכה רחל
תחי' בתושח"י

לרפואת הגאון
הגדול רבי
רפאל שמואל
יעקב בן
יהודית צביה
שליט"א
בתושח"י